

Hvordan forhindre forsøpling i byrommet?

Innsikt - Kvalitativ studie

Gjennomført av Æra Strategic Innovation
for Loop og Hold Norge Rent

**HOLD
NORGE
RENT**

Innsikt - Kvalitativ studie

Om prosjektet

Metode og prosess

Nøkkelinnsikter analysen bygger videre på

Hentet fra kvalitativ studie «Hvordan og hvorfor skjer forsøpling i byrommet?»

Ny innsikt om dagens staus

Folks fortelling om forsøpling

De etablerte sannhetene

De etablerte løsningene

Et skifte i fokus

Nytt fokus

Nye kunnskapshull

Om prosjektet

Metode og prosess

Bakgrunn

LOOP og Hold Norge Rent vil bygge en kunnskapsbasert, flerårig holdnings- og handlingskampanje mot forsøpling under paraplyen «Havet begynner her». En ønsker å bygge en kultur der det å kaste avfall på gaten, ut av bilvinduet, på havet eller i naturen blir like rart for oss som det å røyke inne.

For å skape målrettet og effektiv kommunikasjon for å bevisstgjøre forbruker og hindre forbrukerrelatert forsøpling, så trenger en mer kunnskap om folks adferd, holdninger og kunnskap relatert til avfall og forsøpling. Hold Norge Rent og LOOP har skissert fem satsningsområder:

- Urban forsøpling
- Sporløst båtliv
- Forsøpling langs bilveier
- I hjemmet – med fokus på toalett som forsøplingskilde
- Friluftsliv (lagt til i etter oppstart av prosjektet)

Bakgrunn

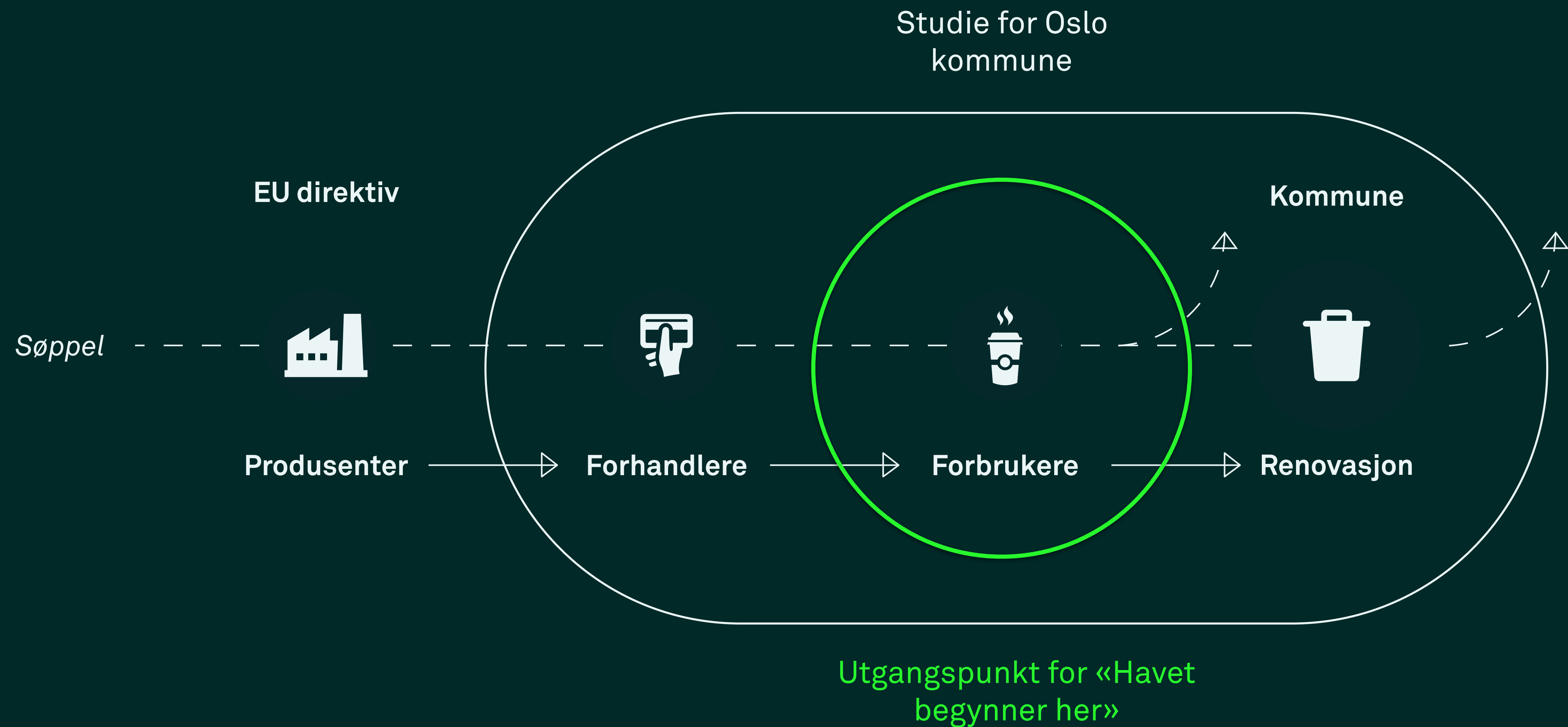
Urban- og forbrukerrelatert forsøpling ble valgt ut som første satsningsområde, da dette ga mulighet til å bygge videre på en nylig studie Æra har gjennomført om forsøpling for Oslo kommune. Studiet gjennomført for Oslo kommune er et kvalitativt innsiktsprosjekt som utforsket hvordan og hvorfor forsøpling skjer i byrommet i Oslo. Fokuset var på både folk og system. (Se mer informasjon om metode og prosess i appendix.)

I dette innsiktsstudie gjennomført for LOOP og Hold Norge Rent har vi ikke studert system, men gått i dybden på forbruker og deres holdninger, kunnskap og praksiser knyttet til forsøpling.

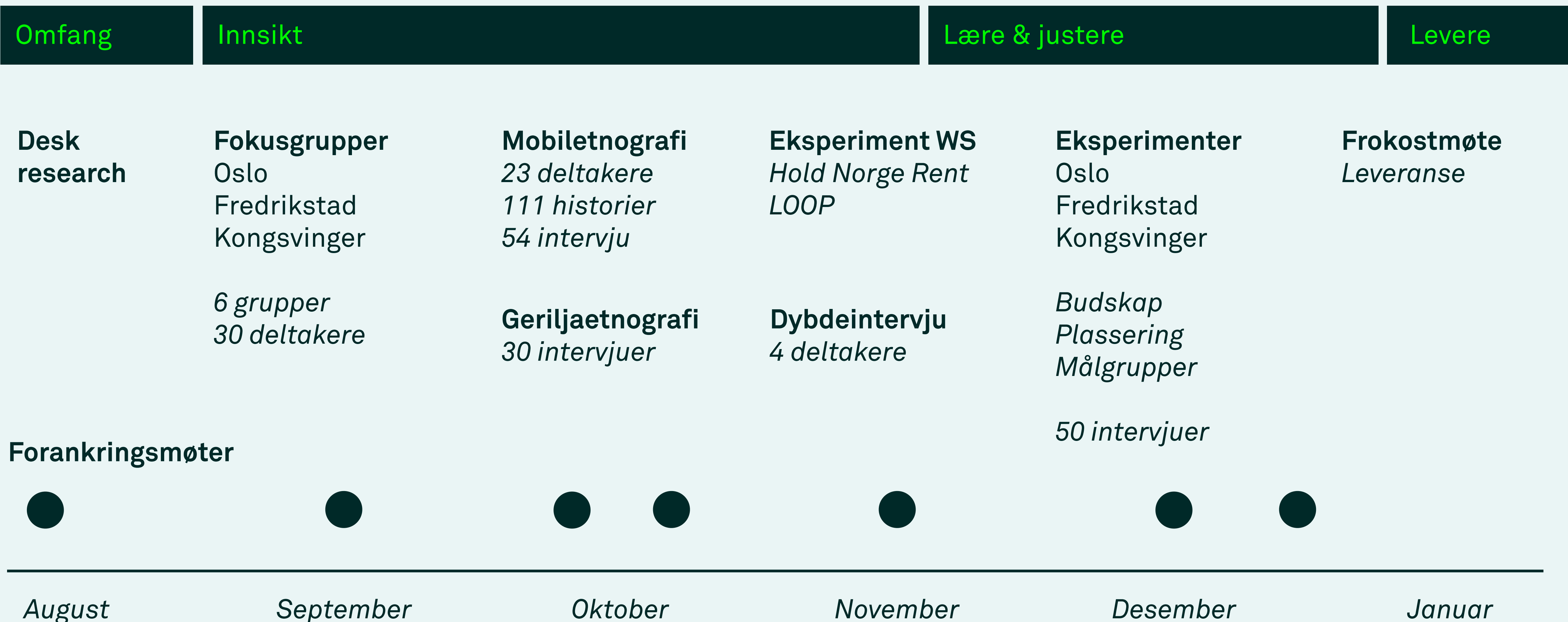
For å sikre et nasjonalt perspektiv ble det kvalitative feltarbeidet gjennomført i storby (Oslo), mindre by (Fredrikstad) og tettsted (Kongsvinger/Skarnes).

Læring fra første runde med innsiktsarbeid under «Havet begynner her», vil danne grunnlaget for et systematisk arbeid videre med de resterende satsningsområdene.

Hvordan utfyller de to studiene hverandre?

Prosess og metodikk

Innsikt

Kvalitativt studie om folk og urban forsøpling.

Nøkkelinnsikter

Nøkkelinnsikter vi bygger videre på er hentet fra en kvalitativ studie gjennomført av Æra for Oslo kommune i 2019: «Hvordan og hvorfor skjer forsøpling i byrommet i Oslo?»

1. Folks praksiser
2. Folk og system

Kort om studien nøkkel- innsiktene er hentet fra

Folk får ofte skylden for forsøpling, men er det så enkelt?

For å forstå hvordan og hvorfor forsøpling skjer i byrommet studerte vi både folk og system, med utgangspunkt i tre ulike arena i byrommet.

På hver av arenaen gjorde vi observasjoner og intervjuer med folk og utsalgssteder. Vi tok også bilder av søppel på avveie i byrommet. Videre gjennomførte vi intervjuer med aktørene som rydder de tre arenaene. Vi ble også med fem av disse aktørene ut for å rydde.

I denne rapporten vil vi ha hovedfokus på å gjengi **viktige nøkkelinnsikter om folks praksiser** som vi har bygget videre på i studien for LOOP og Hold Norge Rent.

Søppelparadokset

Gjennom intervjuer med folk på gaten ble det tydelig at det er forskjell på hva folk gjør og hva de sier og tror at de gjør, for:

- Ingen sa at de forsøplet
- Vi så (nesten) ingen som forsøplet
- Men søppel havner på likevel på avveie

Hvordan er dette mulig? For å forstå dette så vi nærmere på folks praksiser.

I. Folks praksiser

Hva GJØR folk?

Observasjoner og bildemateriell *av søppel på avveie ble viktig for å forstå hvordan folk forsøpler.*

#1 Praksiser knyttet til søppelkassen

Kaster søppel i feil søppelkasse

Det er veldig få som tenker på at dette er en praksis som leder til forsøpling gjennom at avfallet f.eks. faller ut, blåser ut eller blir tatt av fugler.

Feil søppelkasse

Søppel kastes i søppelkasser som ikke er beregnet for den typen avfall som havner i kassen. Søppelkassene blir da **fortere fulle enn hva en har planlagt for**, og det fører til overfylte søppelkasser.

Et annet eksempel er rydding av engangsgrill. Når det ikke er en egen beholder for grill, eller denne beholderen er fylt med annen søppel enn engangsgriller, så plasseres engangsgrillen **oppå eller ved siden av søppelkassen** pga. brannfaren.

Bommer på søppelkasse

Forbruker bommer på søppelkassen og plukker det ikke opp enten fordi de ikke legger merke til det eller fordi de ikke tenker at det er nødvendig. Det er som regel smått avfall som godteripapir, bestikk, tyggis og sneiper.

Søppel som blokkerer for annen søppel

Det kastes avfall i søppelkassene som tar opp store deler av plassen og som blokkerer for annen type søppel. Dette fører til overfylte søppelkasser, da kassene blir fortere fulle enn hva en har kalkulert med.

Sortere ut det som er av verdi

Det folk tenker har en verdi for andre sorteres ut og settes synlig slik at de som har mistet det eller vil ha det kan ta det med seg.

#2

Når folk ikke har søppelkasse eller askebegeer i umiddelbar nærhet

Lager egne søppelkasser

Rydder ved å sette ting synlig

Forbruker bommer på søppelkassen og plukker det ikke opp enten fordi de ikke legger merke til det eller fordi de ikke tenker at det er nødvendig. Det er som regel smått avfall som godteripapir, bestikk, tyggis og sneiper.

Lager egne askebegre

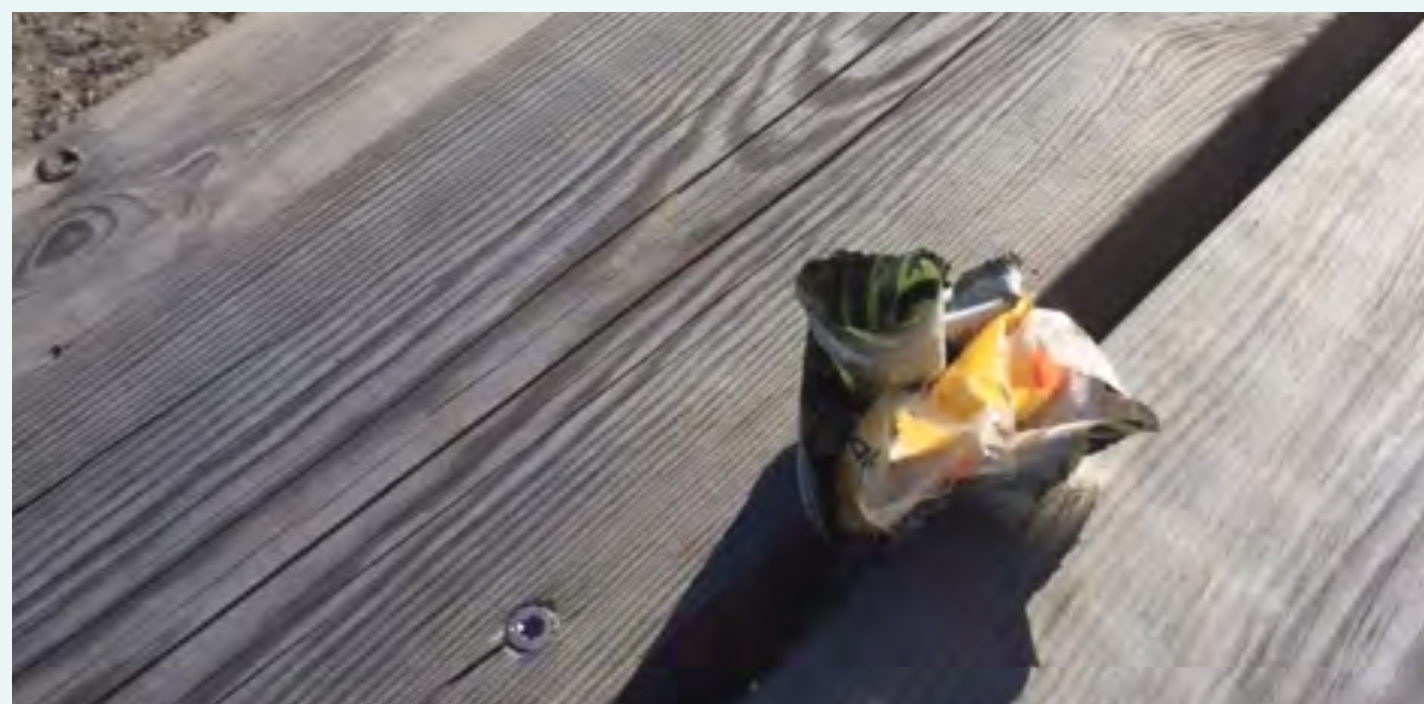
Selv når det er søppelkasse der...

Røykere oppgir at de er redde for å starte brann i søppelkassen, og kaster derfor ikke sneipen i søppelkassen.

Lager egne søppelfyllinger/ gjenbruksstasjoner

Flere steder i byen settes det igjen større avfall som møbler, tepper og elektronikk som folk trenger å kvitte seg med.

Midlertidig lagring/løsning

Folk ruller, bretter og stapper når de skal legge fra seg avfall som i utgangspunktet kanskje er ment som en midlertid løsning før de skal ta det med seg videre. Typiske eksempler her er servietter, bestikk, ispapir og godteripapir. Et annet eksempel er uteliggere som lagrer eiendeler de skal bruke/hente senere.

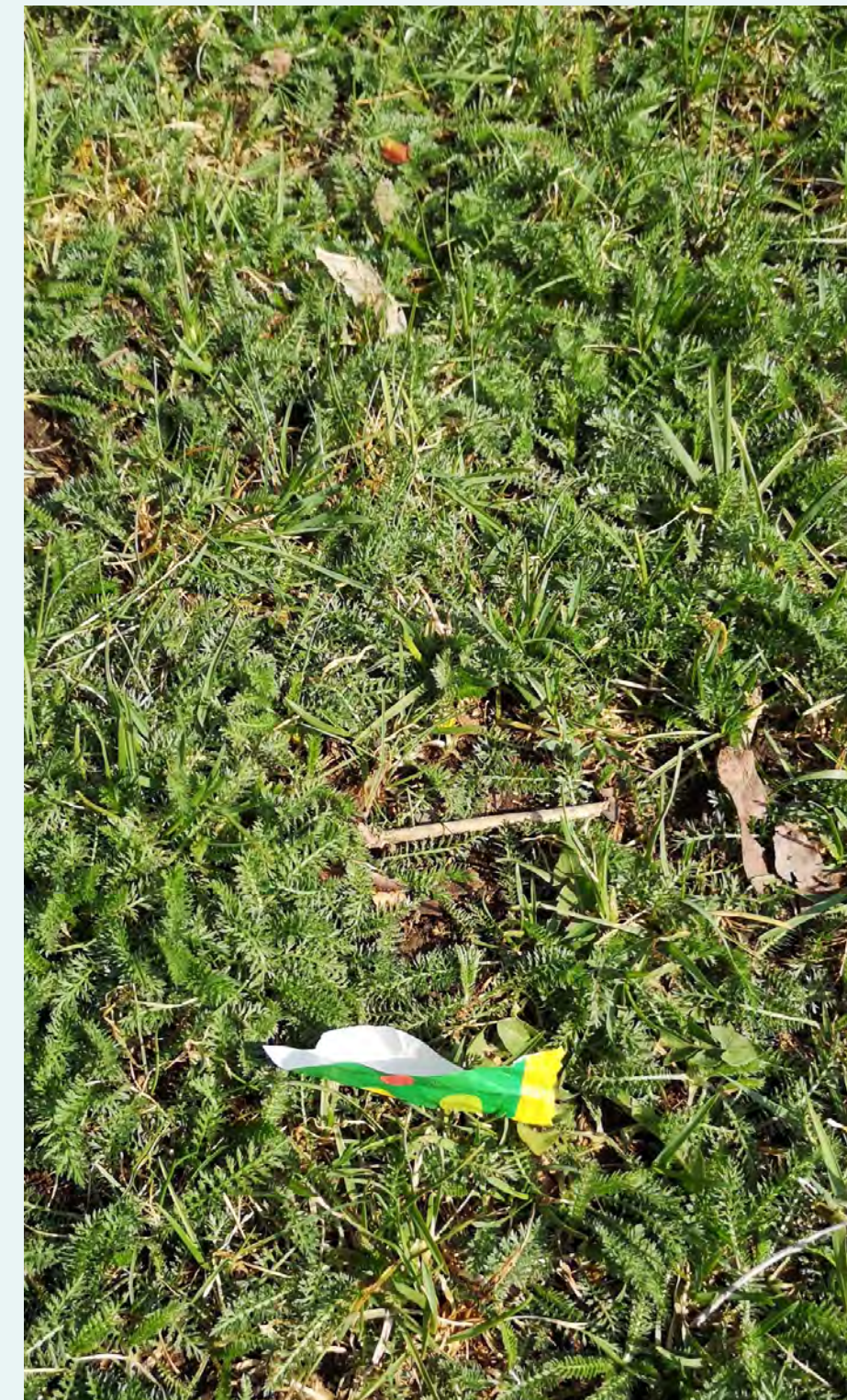
Ting som glemmes

Feks. emballasje fra mat, isbokser, kaffekopper, bestikk eller servietter. Det kan også være eiendeler som blir glemt igjen. En annen kategori er **matrester** og **emballasje etter take away** mat som spises som nattmat etter en kveld på byen.

#3

Søppel som ikke regnes som forsøpling

Så lite at det ikke teller

Eksempler på avfall som går inn under denne kategorien er f.eks. små biter av ulike typer emballasje, sneiper, snus og tyggis.

«Opplevd» organisk avfall

Eksempler på avfall som går inn under denne kategorien er f.eks. små biter av ulike typer emballasje, sneiper, snus og tyggis.

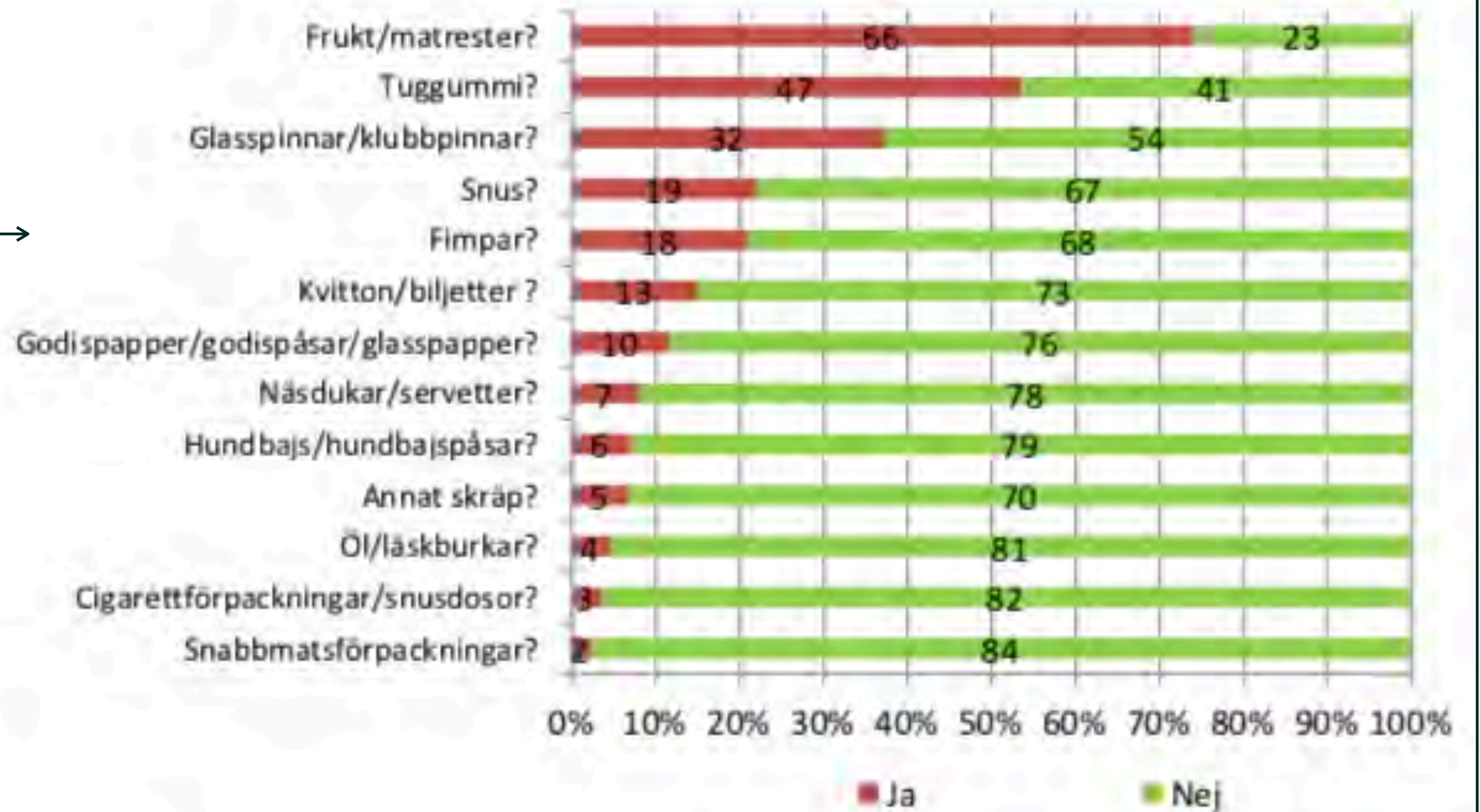
Søppel som ikke regnes som forsøpling

De fleste typer av avfall som folk svarer at de har kastet på bakken går inn under kategoriene «Opplevd organisk avfall», og avfall som er «så lite at det ikke teller». Eks: Frukt/matrester, tyggegummi, ispinner og snus går inn under «opplevd organisk avfall».

Rapport: Hva syns innbyggere om forsøpling i sin kommune 2011-2013? // Svenske statistisk sentralbyrå

Diagram 5. Fråga 23. Vad är det för typ av skräp som du lämnar/slänger på marken?

Topp 10 i typ av skräp som lämnas/slängs på marken

Kort oppsummert:

Hva har vi lært av å studere folks praksiser?

Nøkkelinnsikter basert på kartlegging av folks praksiser.

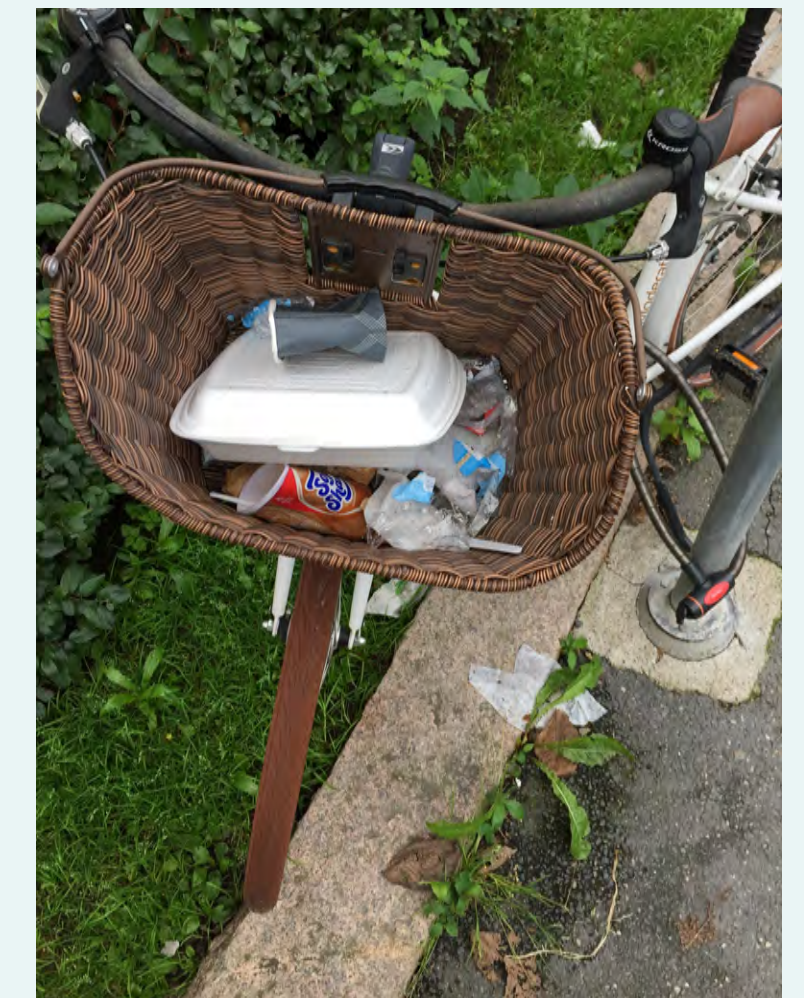
Folk (fleest) forsøpler ikke med vilje... Men de gjør en del ting som fører til forsøpling.

Folk skjønner ikke helt hvordan forsøpling skjer og hva som er søppel. De er rett og slett ikke bevisste på at de forsøpler.

Folk følger oppgåtte spor

Folk følger opp de løsningene og praksisene som andre allerede har etablert.

De praksisene vi har observert forekommer også hyppig og flere steder i byrommet. Dette viser at det er etablerte praksiser (eller vaner) som er innarbeidet hos mange og som folk ikke snakker om eller tenker over.

Forsøpling er situasjonsavhengig fremfor personavhengig

Praksisene viser at det ofte er i de samme situasjonene at forsøpling skjer, og at det ikke er en bestemt type av folk som står for forsøplingen.

Folks forståelse av forsøpling er også nært knyttet til situasjon. Det er sted, intensjon, størrelse på avfallet og type avfall som avgjør om noe regnes som forsøpling eller ikke.

Byen er ikke natur

Byen er kultur - ikke natur. **Folk kobler ikke forsøpling av byrommet til forsøpling av naturen** (f.eks. plast i havet).

Folk vet at «noen har ansvaret for å rydde byen», og det gjenspeiles i hvordan folk håndterer/plasserer søppel i byen.

I. Folk og system

Hva gjør systemet?

Og hvordan er samspeilet mellom folk og system?

I studien for Oslo kommune var Æra med fem ulike aktører for å rydde byrommet. Dette gjorde vi for å forstå hvordan byen ryddes.

Vi har på de neste sidene kort oppsummert noen av de viktigste nøkkelinnsiktene som kom ut av å se systemets praksiser opp mot folks praksiser.

Det er for enkelt å kun skylde på forbruker
Forsøpling skjer i **samspelet mellom folk, system og omgivelser**

Holdningskampanjer og flere søppelkasser er ikke nok

Holdningskampanjer rettet mot forbruker og flere og mer synlige søppelkasser vil ikke være tilstrekkelig for å oppnå målet om søppelfrie byrom.

Dette er de vanligste tiltakene som blir satt i verk, men en må jobbe bredere for å løse utfordringen med søppel på avveie.

Den lille søpla får vi ikke tak i

Den lille søpla i form av fliker, korker osv er den søpla som folk ikke tenker over som forsøpling, og som er søppel det er vanskelig å få kontroll på for folk på farten.

Det er også denne lille søpla som ofte blir liggende igjen når byrommet ryddes. Det er ikke alltid tid til å finplukke, og det er den mest synlige søpla som blir tatt først.

Det er også denne lille søpla i byrommet som ofte havner i havet.

Folk og system har ulik forståelse av hva som er forsøpling

Fra folks perspektiv er det flere mulige praksiser som ikke ses på som forsøpling.

Fra et systemperspektiv er det kun ett riktig svar, som ikke er forsøpling; og det er riktig søppel i rett søppelkasse.

Dette gjør at folk skaper kluss for systemet og systemet skaper kluss for folk.

Folk skaper kluss for systemet

Eksempler:

- «Rydder» ved å plassere søppel på uventede steder
- Hva som regnes som søppel
- Behandler også ikke-organisk avfall som organisk avfall
- Kaster feil avfall i feil søppelkasse
- «Sorterer» søppel og ting som har verdi
- Glemmer, mister og bommer
- «Midlertidig lagrer» ting man skal ta med eller hente
- Lager egne søppelkasser og askebegre
- Lager egne søppelfyllinger/gjenbruksstasjoner

Systemet skaper kluss for folk

Eksempler:

- Fulle søppelkasser forblir utømt
- Utforming av søppelkasser og askebegre
- Plassering av søppelkasser og askebegre
- Ikke en standard for plassering og utforming av søppelkasser
- Ulike standarder for hvor du skal kaste hvilket søppel (hjemme og ute)
- Ingen løsninger for det som utgjør store deler av avfallet (panteflasker, engangskopper og annen engangsemballasje)
- Tar ikke nok hensyn til hvilke behov folk har i ulike situasjoner og områder

Ny innsikt om dagens status

Basert på feltarbeid gjennomført for LOOP og Hold Norge Rent

1. Folks fortelling om forsøpling
2. De etablerte sannhetene
3. De etablerte løsningene

I. Folks fortelling om forsøpling

Forsøpling er enkelt!!

«Hvor vanskelig kan det være å kaste søppel i søppelkassen?»

Folk har et **(for)enkelt bilde** av hva som er forsøpling og hvordan forsøpling skjer.

«Folk ass...»

Folks fortelling om forsøpling

- Forsøpling er en bevisst handling.
- Det er visse type mennesker som forsøpler.
- Forsøpling knyttes til det å være lat, kunnskapsløs, egoistisk, ha manglende dannelse osv.
- Forsøpling knyttes også først og fremst til større avfall.
- «Jeg gjør det jeg kan og skal jeg». Forsøpling har ikke noe med meg å gjøre.

Hva sier fortellingen oss?

Vi har en rekke etablerte sannheter om hva som er forsøpling og hvordan forsøpling skjer, som hindrer oss i å se vår egen rolle i dette bildet. Dette gjelder for både folk og system.

Dersom vi ikke ser vår egen rolle, enten på systemnivå eller forbrukernivå - så vil det være vanskelig å få til endringer i egne holdninger og praksiser.

Vi må lage en ny fortelling! For folk og system

Både folk og system tror på og lever etter dagens «fortelling om forsøpling».

Vi må derfor endre både folk og systemet sin forståelse av forsøpling gjennom en ny fortelling som **utfordrer de etablerte sannhetene.**

2. De etablerte sannhetene

Hva ligger bak fortellingen om forsøpling?

De viktigste etablerte sannhetene vi trenger å utfordre i arbeidet mot forsøpling finner vi gjennom folks fortelling om forsøpling.

Forsøpling er en bevisst handling

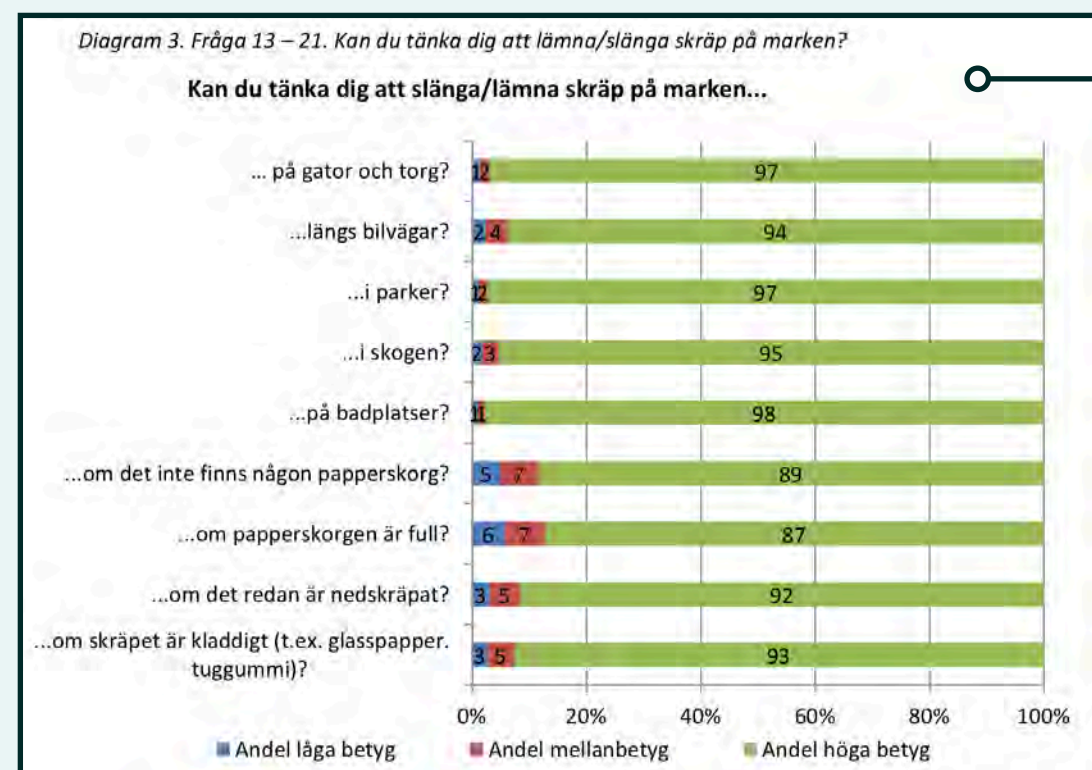
Når folk ser søppel på avveie tenker de at noen har kastet dette fra seg med vilje PÅ BAKKEN.

Et slikt syn hindrer folk i å se og forstå hvordan forsøpling faktisk skjer.

Denne forståelsen av forsøpling blir også synlig gjennom hvordan det tidligere i ulike kvantitative studier har blitt spurt om forsøpling.

«Händer det att du lämnar/slänger skräp på marken?»

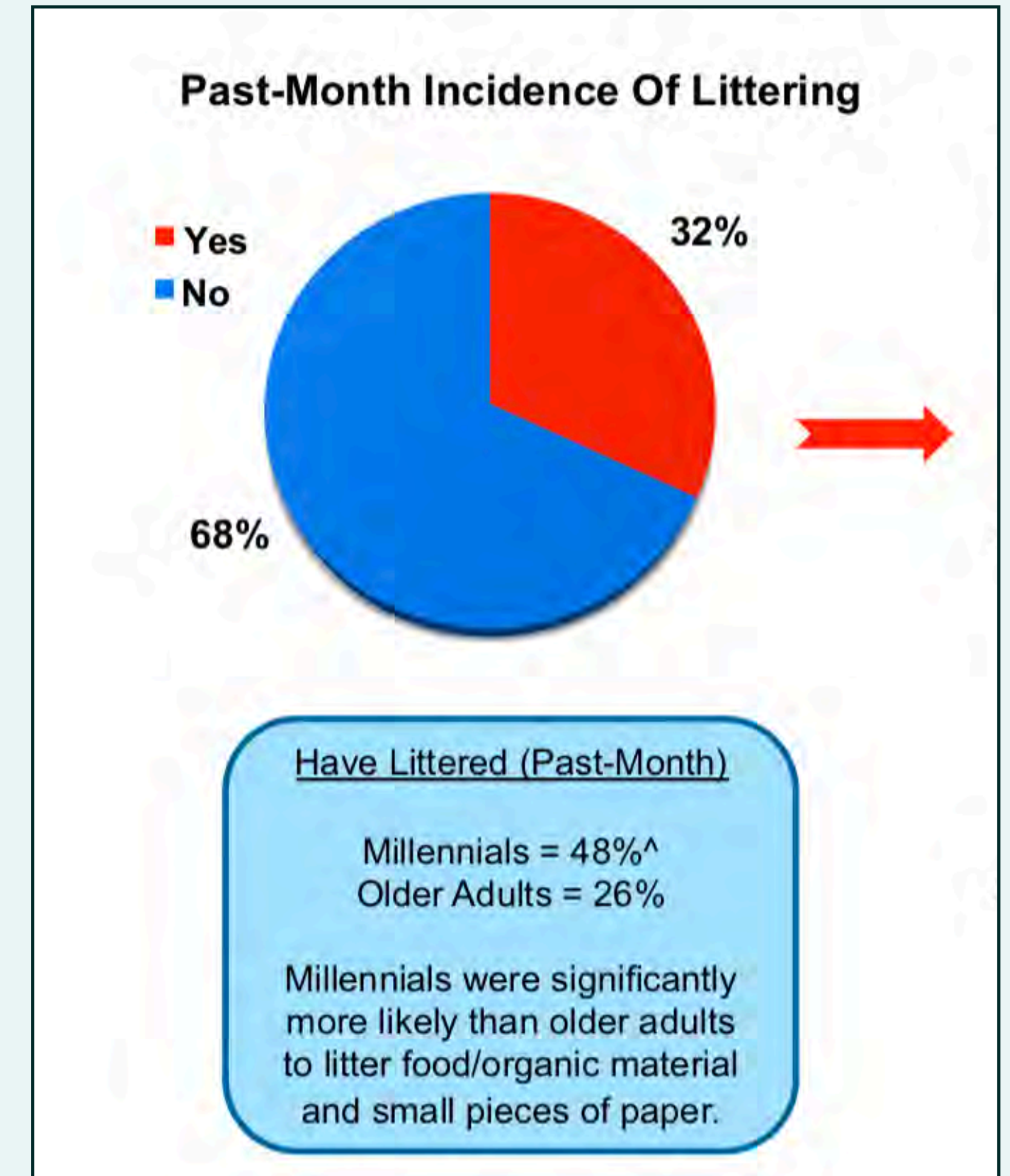
«Kan du tänka dig att slänga/lämna skräp på marken?»

Hentet fra Rapport: Hva syns innbyggere om forsøpling i sin kommune 2011-2013? // SSB (Sverige)

Det er visse typer mennesker som forsøpler

Vi vil ha noen å skyelde på, og peker utover på andre enn oss selv når vi skal finne forsøplerne.

Forsøpling forbindes blant annet med latskap og det at en ikke bryr seg. Dette er noe folk generelt ikke kjenner seg igjen i, og som bidrar til at folk ikke tenker at en selv er med på å forsøple.

Rapport: *Don't Mess with Texas*

Forsøpling er visuelt forstyrrende

Forsøpling knyttes først og fremst til den større synlige søpla.

De færreste legger merke til den mindre søpla som er på avveie i byrommet.

Dette påvirker at vi ikke tenker på den lille søpla som forsøpling.

Folks (ubevisste) kategorisering av søppel

Den lille søpla - Søppel som ikke regnes som forsøpling (f.eks. flik av godteripapir)

Den (opplevde) organiske søpla - Søppel som ikke regnes som forsøpling (f.eks. epleskrott og snus)

Den håndterbare søpla - Søppel du enkelt kan bære med deg (f.eks. sjokoladepapir, kvitteringer)

Den uhåndterbare søpla - Den søpla som akkurat er litt for stor til å bære med seg (f.eks. kaffekopper, flasker)

Den grisete søpla - Søppel du ønsker å kvitte deg med raskest mulig f.eks. kebabpapir, isbeger, hundeposer, barnebleier)

Den verdifulle søpla - Søpla du ikke vil kaste (f.eks. panteflasker, gjenglemte ting)

Den store søpla - Søppel du ikke vet hvordan du skal kvitte deg med (f.eks. ødelagt reisebag eller lampe)

Den lille søpla

Den «opplevde»
organiske søpla

Den håndterbare
søpla

Den uhåndterbare
søpla

Den grisete søpla

Den verdifulle søpla

Den store søpla

Dette har ikke noe med meg å gjøre «Jeg gjør det jeg kan og skal jeg»

Folks forståelse av forsøpling gjør at de ikke ser at de selv forsøpler.

Kampanjer og tiltak treffer dem ikke, fordi de ikke ser hvordan egne praksiser leder til forsøpling.

2. De etablerte løsningene

Hva har vært de vanligste løsningene?

De vanlige løsningene både folk og system har foreslått/benyttet seg av i arbeidet mot forsøpling har vært rettet mot forbruker.

Bevisstgjøring og bedre holdninger

Folk ass! Når folk ser søppel på avveie tenker de at det skyldes dårlige holdninger.

Bevisstgjøring og bedre holdninger går igjen som forslag til løsning blant folk. Dette er også en etablert sannhet sett fra et systemperspektiv.

Det er interessant at kampanjen setter fokus på hverdagsforsøpling, og bruker ulike situasjoner hvor forsøpling ofte skjer som utgangspunkt.

Men kampanjen tar også for gitt at forsøpling er noe folk gjør med vilje - at det er en bevisst handling. Dette påvirker i hvor stor grad folk kjenner seg igjen i de ulike situasjonene som brukes. Mange tenker : «Dette gjelder ikke meg, men det er fint at de som gjør dette får en påminnelse.»

Flere og mer synlige søppelkasser

«Det blir aldri nok søppelkasser»

Det er også en utbredt forestilling blant både folk og system om at det ikke er nok søppelkasser - og/eller at de ikke er synlige nok. Dette anses som en av hovedgrunnene til at forsøpling skjer. «Folk gidder ikke å bære det med seg.»

Smartsøppelkasser vil kunne løse utfordringen med fulle søppelkasser i byrommet. Det vil også gjøre tømming av søppelkasser mer effektivt.

Men smartsøppelkasser og flere og mer synlige søppelkasser vil alene ikke løse utfordringen med forsøpling.

Et skifte i fokus

1. Nytt fokus
2. Nye kunnskapshull

I. Nytt fokus

Vi snakker annerledes om søppel og konsekvensene av det.

Dette ble tydelig gjennom intervjuene og fokusgruppene - men også ved å teste budskapet «Havet begynner her» på ulike måter.

Alltid på farten!

Vi har fått flere og flere vaner som skaper søppel

Folk bruker det offentlige rom på en annen måte enn før. Vi spiser og drikker mer ute og på farten. Dette gjør at vi skaper mer avfall i byrommet.

Ny bevissthet rundt kort-tids-emballasje

Det er fremdeles vanlig å **omfavne take-away kulturen** og den friheten det gir, samtidig som vi ser en økende skepsis og misnøye med bruken av kort-tids-emballasje. Det er spesielt take-away-kopppen det er fokus på.

Hav+Plast=Sant

Folk kobler enkelt plast og havet. Det er en link som ligger høyt oppe i bevisstheten.

Men koblingen fra plast på avveie i byrommet til plast i havet blir for lang for mange. Mange forstår ikke hvordan søppel i byrommet kan havne i havet.

Forsøpling kobles til klimasaken

Forsøpling kobles til klimasaken, men mange **strever med å forklare den direkte linken mellom forsøpling i byrommet og klimasaken.**

Det er spesielt de yngre som knytter forsøpling til klimasaken, mens flere av de eldste i større grad nevner at det er viktig å rydde/unngå forsøpling fordi det ikke er hyggelig/ser ikke pent ut.

... Og det gjør forsøpling til et **stort og lite problem på en gang**

Forsøpling blir **stort** når det kobles til havet og til klimasaken, og **lite** når det kobles til **egen hverdag**.

Det er en fare for at det kan bli **FOR** stort gjennom at folk tenker at det er andre land/ andre steder problemet ligger. Det gjør at det blir et stort problem globalt og et lite problem lokalt.

2. Nye kunnskapshull

Nytt fokus - nye spørsmål.

Det nye fokuset gjør at folk stiller nye spørsmål. Dette peker på nye kunnskapshull knyttet til forsøpling.

Hva er konsekvensene av forsøpling i byrommet?

Hvordan kan søppel på avveie i byrommet ende opp i havet?

«For det blir jo ryddet»

«... og har vi ikke renseanlegg?»

Mange forstår ikke eller har ikke tenkt over at søppel som havner på avveie i byrommet kan ende opp i havet. **Det er uklart for dem hva konsekvensene av forsøpling i byrommet er.**

Hva er den farlige søpla i byrommet?

Folk har fått med seg at plast ikke er bra, og spesielt ikke plast i havet. Men hvilken type avfall som inneholder plast er ikke folk oppdaterte på.

Det største kunnskapshullet her er knyttet til produktene:

- Sneip
- Snus
- Tyggis
- Fliker av emballasje

Neste satsningsområder

Videre arbeid mot forsøpling

Neste satsningsområder

Videre arbeid med andre satsningsområder

- Forsøpling langs vei
- Båtliv
- Friluftsliv
- I hjemmet

Læring fra gjennomført studie om urban forsøpling

- Vi kan dra læring av metodikk- det er forskjell på hva folk sier at de gjør og hva de faktisk gjør. Ulike teknikker for å avdekke dette.
- Nøkkelfunn som er relevante for å forstå feltet forsøpling
- Hypoteser basert på eksisterende innsikt som kan testes opp mot nye satsningsområder
- Utvide fokus fra folk, til å inkludere folk og system

Potensialet i «Havet begynner her»

- Hvordan bruke dette videre på ulike satsningsområder - ulike måter å tilpasse budskapet på avhengig av satsningsområde.
- Kartlegging av ulike samarbeidsaktører som kan overføres/bygges videre på i neste satsningsområde.

HERA